

Wereldwijd zijn er volgens de laatste gegevens (PEETERS e.a., 2003) ongeveer 9.800 beschreven vogelsoorten maar ruim 10.000 als de taxonomie wordt herzien. De vondst van fossielen van een dinosaurius met vier vleugels, een van de voorouders van de vogel, was een van de belangrijkste vondsten van 2003. De Nederlandse vogelaar moest het doen met het eerste broedgeval van de Grauwe fitis.

Gevonden & verloren (2)

Tussen Liaoning en Schiermonnikoog

In het jaaroverzicht van NRC Handelsblad van 31 december 2003 werd het een wetenschappelijke doorbraak genoemd: de vondst van de fossielen van een nieuwe soort dinosaurius met vier vleugels die door Chinese paleontologen in de noordoostelijke Chinese provincie Liaoning werd gedaan, gekocht van lokale boeren. De soort *Microaptor gui* gedoopt, is getooid met lange penveren aan zowel de voor- als achterpoten. Het dier leefde 330 miljoen jaar geleden, is 77 centimeter lang en behoort tot de dromaeosauriërs, kleine vierpotige dinosauriërs waarvan al vaker is vastgesteld dat zij soms een lichaamsbedekking hebben van dons of veren. In de loop van de evolutie ontwikkelden de dromaeosauriërs eerst donsachtige veertjes en vervolgens veerachtige structuren. Hoewel de 'missing link' nog niet is gevonden, accepteren de meeste geleerden nu dat deze dieren de voorlopers moeten zijn geweest van de moderne vogels.

Een unieke vondst van geheel andere aard en dichterbij huis: in het dorp Schiermonnikoog broedde in het voorjaar van 2003 een Grauwe fitis met drie jongen als resultaat. Deze soort is sinds 1800 slechts 26 keer als dwaalgast in Nederland gesignaleerd, het vorig jaar nog op het Quackgors in Zuid-Holland en in de Amsterdamse Waterleidingduinen bij Zandvoort. Een broedgeval is nooit eerder in Nederland waargenomen.

Daarmee is de Grauwe fitis de concurrent geworden van de Kraanvogel die tot grote trots van de beheerders van het fraaie Fochteloërveen, op de grens van Friesland en Drenthe, in 2003 voor het tweede achtereenvolgende jaar met succes heeft gebroed. De Kraanvogel wordt wel de zeldzaamste broedvogel van Nederland genoemd want door allerlei oorzaken broedde hij hier sinds 1750 niet meer. Toen hij terugkeerde, was het Fochteloër-

veen even wereldnieuws, vooral voor vogelaars. Maar zeldzaamste broedvogel of niet, de Kraanvogel en Grauwe fitis behoren nu beide echt tot de Nederlandse vogelstand: een beloning voor het broeden.

Van de nieuw ontdekte wereldsoorten noem ik de 'Carrizal zaadeter' (*Amauropiza carrizalensis*), een vinkachtige, vernoemd naar de plek waar de ontdekking werd gedaan: het onbewoonde eilandje Carrizal dat in de rivier de Caroni in het oosten van Venezuela ligt. De ontdekking kwam voor de onderzoekers Lentino en Restall als een grote verrassing omdat de flora en fauna in deze streek regelmatig in kaart worden gebracht. Er werden drie exemplaren gezien. De vogel houdt zich op tussen een speciaal soort bamboe, maar helaas... een elektriciteitsmaatschappij heeft die bamboe gekapt toen de nieuwe soort nog onbekend was. Toch is er nog hoop want in het bekken van de Caroni zijn plekken waar de specifieke bamboesoort ook groeit.

Hoe de ontwikkeling van een kleurenpatroon tot een nieuwe vogelsoort kan leiden, bewijst de ontdekking van een nieuwe papegaaiensoort in het Braziliaanse Amazonegebied. Dat was niet minder een verrassing want de familie van de papegaaien is een door de wetenschap nauwkeurig onderzochte groep. De nieuwe soort heet *Pionopsitta aurantiocephala*, heeft een kale kop met een fel oranje huidskleur en het uiterlijk van deze vogel was onder kenners bekend maar men dacht altijd van doen te hebben met een jong exemplaar van de Gierpapegaai. Een jonge Gierpapegaai heeft ook een oranje hoofdhoed die de kleur verandert in zwart als hij geslachtsrijp is.

Soorten komen en soorten gaan. En een verloren soort wordt pas weer nieuws als hij is teruggevonden. Zo niet de beroemde

Dodo van Mauritius, blijvend uitgestorven maar later uitgestorven dan gedacht. De laatste bevestigde waarneming van een levende Dodo dateert uit 1662 toen Volkert Evertz er een doodde. Op dat moment moet het dier al uiterst zeldzaam zijn geweest, want de vogel was toen al 24 jaar niet meer gezien. Door alle historische waarnemingen te verwerken in een kansberekeningsmethode, hebben de wetenschappers Roberts en Solow een betrouwbare schatting van de uitsterfdatum van de loopvogel gegeven. Rond 1690 luidt hun conclusie, met een marge van 95 procent zekerheid dat de uitsterfdatum tussen 1669 en 1797 heeft gelegen. De rekenmethode kan ook worden gebruikt voor het berekenen van de uitsterfdatum van andere soorten en, volgens de onderzoekers, de methode kan ook een belangrijk hulpmiddel zijn om te berekenen of natuurbeschermingsmaatregelen voldoende effect hebben om te voorkomen dat soorten uitsterven.

Zo kan een uitgestorven soort nog na eeuwen het uitsterven van een andere soort voorkomen.

Joost Kazus is secretaris van de KNNV-afdeling Amsterdam.

Literatuur

Marc Peeters e.a. (2003), *Biodiversity in Belgium*, Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussel.

Boven: Kraanvogel. Onder: Dodo.
TEKENINGEN: INA MARBUS

